

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

ДЕЙНЕКА ОЛЬГА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 336.1(477)(043.3)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі «Українська академія банківської справи Національного банку України».

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент
Дехтяр Надія Анатоліївна,
Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»,
доцент кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
академік Академії економічних наук України
Пасічник Юрій Васильович,
Черкаський державний технологічний університет,
завідувач кафедри фінансів;

доктор економічних наук, професор
Теліженко Олександр Михайлович,
Сумський державний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри управління

Захист дисертації відбудеться «___» _____ 2010 р. о ____ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.081.01 Державного вищого
навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» за адресою: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» за адресою: 40030, м. Суми, вул. Покровська, 9/1.

Автореферат розісланий «___» _____ 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.М. Бурденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Подальший розвиток фінансів державного сектора економіки є однією із пріоритетних задач реалізації фінансової політики країни, оскільки даний сегмент потребує адаптації до сучасних умов суспільного розвитку, що можливо лише при оптимальному співвідношенні між його кількісними та якісними параметрами. Рівень ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки характеризує наскільки виправданими є його масштаби та виступає важливим індикатором соціально-економічного розвитку держави.

Питання щодо розвитку державного сектора економіки, визначення його ролі та призначення досліджуються у наукових працях таких зарубіжних вчених, як: Е. Атінсон, Н. Зінгер, Р. Масгрейв, Дж. Стігліц, Л. Якобсон. Серед вітчизняних науковців слід виділити таких як: О. Головінов, Н. Гончарова, А. Єпіфанов, І. Жадан, Д. Медведєв, Ю. Пасічник, І. Сало, О. Теліженко, М. Чечетов та інших. Суттєвий внесок у дослідження проблем оцінки відносних масштабів державного сектора економіки зробили такі вчені, як Є. Балацький, В. Бірюков, А. Вісаріонов, А. Ілларіонов, К. Кузнецов, О. Кухар, І. Малій, Н. Пивоварова, І. Федоров. Питанням оцінки ефективності фінансування державного сектора економіки присвячено наукові праці М. Білик, О. Длугопольського, Г. Дорофєєвої, В. Конишева.

При всій значущості розробок вітчизняних і зарубіжних науковців на сьогоднішній день недостатньо розкритими залишаються питання ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки. Подальшого уточнення потребує визначення сутності фінансів державного сектора економіки з врахуванням вивчення їх функціонального призначення, ролі та місця в сучасній фінансовій системі України. Існує об'єктивна необхідність побудови дієвої системи оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки та виявлення факторів, що здійснюють вплив на її рівень.

Усе вищевикладене й обумовило вибір теми дослідження, об'єкта, мети, завдань та стало визначальним при формуванні структури дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у контексті Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних та гуманітарних наук на 2009-2013 роки (Постанова президії НАН України від 25.02.2009 № 55), а саме у відповідності до таких пріоритетних комплексних міждисциплінарних досліджень: п. 4.1.3 – Фінанси, грошовий обіг і кредит; п. 4.1.6 – Економіка видів діяльності та регуляторна політика; п. 4.1.14 – Економіко-правові аспекти суспільного розвитку.

Тематика дисертаційного дослідження відповідає державним, галузевим та регіональним науковим програмам і темам, тематиці наукових досліджень Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України». Наукові результати, теоретичні положення і висновки дослідження було використані: 1) при виконанні науково-

дослідної теми «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності» (номер державної реєстрації 0102U006965), де автором удосконалено систему оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки; оцінено взаємозв'язок відносних масштабів державного сектора та його ефективності в розрізі окремих видів економічної діяльності; 2) при виконанні науково-дослідної теми «Стан і перспективи розвитку банківської системи України» (номер державної реєстрації 0190U044204), де автором сформовано загальні принципи щодо удосконалення системи цільового управління ефективністю фінансів державного сектора економіки; 3) при виконанні науково-дослідної теми «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782), де автором визначено сутність, особливості механізму функціонування та розвитку фінансів державного сектора економіки України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розвиток теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення рівня ефективності функціонування фінансів державного сектора України.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано наступні завдання дослідження:

- дослідити науково-методичні підходи до визначення призначення, ролі та місця фінансів державного сектора економіки в системі державних фінансів України;
- визначити сутність, особливості механізму функціонування та розвитку фінансів державного сектора економіки;
- провести аналіз сучасного стану розвитку фінансів державного сектора економіки і визначити його вплив на формування фінансових ресурсів держави;
- удосконалити науково-методичні підходи до оцінки кількісних показників функціонування державного сектора економіки України;
- розробити науково-методичні підходи до побудови системи показників ефективності функціонування суб'єктів державного сектора економіки;
- обґрунтувати доцільність присутності державного сектора економіки у складі національної економіки та визначити оптимальні пропорції співіснування державного та недержавного секторів шляхом порівняльного аналізу їх фінансової ефективності;
- визначити взаємозв'язок масштабів та ефективності функціонування суб'єктів державного сектора економіки;
- удосконалити методичні підходи до оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки;
- розробити напрямки удосконалення елементів фінансового планування в системі управління ефективністю фінансів державного сектора економіки.

Об'єктом дослідження є організаційно-економічний механізм функціонування фінансів державного сектора економіки.

Предметом дослідження є економічні відносини між державою та суб'єктами господарювання у сфері функціонування фінансів державного сектора економіки.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дисертаційного дослідження стали фундаментальні положення з теорії державних фінансів, фінансів суб'єктів господарювання, сучасні концепції щодо державного регулювання економікою та побудови національної економіки, а також дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців.

Для досягнення поставленої мети залежно від конкретних цілей та завдань дослідження застосовувалися наступні методи наукових досліджень: абстрактно-логічний, системно-структурний аналіз – при визначенні сутності фінансів державного сектора економіки, їх місця в системі державних фінансів та інституційного забезпечення; розрахунково-аналітичний – при оцінці сучасного стану розвитку фінансів державного сектора економіки України; формально-логічний аналіз – при побудові методичних підходів до оцінки кількісних і якісних характеристик розвитку фінансів державного сектора економіки; економіко-статистичний – при визначенні взаємозв'язку між відносними масштабами державного сектора та його ефективності в розрізі окремих видів економічної діяльності; кореляційно-регресійного аналізу – при визначенні доцільності наявності даного сегмента в складі національної економіки та оцінці показників його ділової активності; моделювання і прогнозування – при побудові схеми цільового планування фінансів державного сектора економіки та встановлення рівня фінансової ефективності їх функціонування.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти державних органів влади, що регулюють функціонування державного сектора економіки України; офіційні дані Державного комітету статистики України, аналітичні огляди та статистичні звіти Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Комітету Верховної Ради з питань бюджету, Фонду державного майна України; монографічні дослідження та наукові публікації з питань оцінки кількісних та якісних параметрів функціонування державного сектора економіки; матеріалів комп'ютерної мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна полягає у теоретичному узагальненні та обґрунтуванні ряду науково-методичних рекомендацій, які в сукупності формують засади підвищення ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

вперше:

- запропоновано та обґрунтовано науково-методичний підхід до оцінки ефективності функціонування системи фінансів державного сектора економіки на основі комплексного показника, який розраховується як добуток модифікованих інтегральних показників соціально-економічної ефективності бюджетних установ, бюджетної ефективності, фінансової ефективності з врахуванням рівня їх значущості;

удосконалено:

- науково-методичні підходи до визначення інтегральних показників:
  - соціально-економічної ефективності бюджетних установ за допомогою якого оцінюється вплив результатів їх діяльності на рівень соціально-економічного розвитку країни;
  - бюджетної ефективності фінансів державного сектора економіки, що характеризує рівень фінансового навантаження на державний бюджет.
 Зазначені підходи, на відміну від існуючих, усувають мультиплікативну взаємодію формуючих параметрів та дозволяють більш точно оцінити рівень віддачі у розрахунку на одиницю вкладених ресурсів;
- методичний підхід до визначення інтегрального показника фінансової ефективності функціонування суб'єктів господарювання державного сектора економіки, який, на відміну від існуючого, враховує показники рентабельності діяльності, ефективності використання оборотних активів та рентабельності основних засобів;
- принципи і методи формування еталонного ряду системи темпових показників ділової активності, які, на відміну від існуючих, враховують диференціацію цілей та завдань функціонування фінансів державного сектора економіки за пріоритетністю;
- процедуру цільового планування фінансів державного сектора економіки, що дозволить визначити вплив комплексу системних факторів на рівень фінансової ефективності державного сектора економіки, з метою виявлення можливих резервів її підвищення;

набули подальшого розвитку:
- визначення сутності поняття «фінанси державного сектора економіки» як системи економічних відносин з приводу формування та розподілу фінансових ресурсів суб'єктів державного сектора економіки для забезпечення їх ефективного розвитку, задоволення соціально-економічних потреб суспільства та дотримання належного рівня національної безпеки. Запропоноване поняття відрізняється від існуючих тим, що дозволяє акцентувати увагу на цільовій спрямованості використання фінансових ресурсів даного сегмента як критерію обґрунтування ефективності його функціонування;
- науково-методичний підхід до формування інтегрального показника відносних масштабів державного сектора економіки, який, в поєднанні з показниками ефективності, дозволяє виявити пріоритетні види економічної діяльності, що потребують державної фінансової підтримки.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертаційній роботі теоретичні узагальнення та методичні рекомендації спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки України. Запропонований підхід до оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки та схема цільового планування фінансової ефективності можуть бути використані державними органами, що здійснюють управління державним сектором економіки, у практичній діяльності для оптимізації галузевої структури економіки України.

Пропозиції щодо визначення соціально-економічної ефективності бюджетних установ та бюджетної ефективності, а також формування системи оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки впроваджено в діяльність Головного управління економіки Сумської обласної державної адміністрації (довідка від 08.10.2009 № 01\1705); щодо оптимізації масштабів та структури державного сектора економіки, а також підвищення рівня його фінансової ефективності – в діяльність Регіонального відділення Фонду державного майна по Сумській області (довідка від 26.10.2009 № 16-06-04380); щодо удосконалення процесу цільового планування фінансів державного сектора економіки та визначення рівня їх фінансової ефективності – в діяльність Служби автомобільних доріг у Сумській області (довідка від 20.05.2009 № 9-2/537).

Результати наукових розробок використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Фінансовий аналіз», «Фінанси різних форм бізнесу» (акт від 15.09.2009).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно завершеним дослідженням. Наукові результати, теоретичні положення і практичні рекомендації, які виносяться на захист, одержані автором самостійно. У списку публікацій окремо зазначено особистий внесок дисертанта у тих працях, що опубліковані у співавторстві.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України» (м. Суми, 2007–2009 рр.); Міжнародній науково-практичній конференції «Найновіші наукові досягнення – 2009» (м. Софія, Болгарія, 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми і перспективні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств» (м. Кривий Ріг, 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (м. Суми, 2009 р.); Міжвузівській науково-практичній конференції студентів та аспірантів «Проблеми і перспективи соціально-економічного розвитку України» (м. Сімферополь, 2009 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження опубліковано в 13 наукових працях загальним обсягом 3,29 друк. арк., з яких особисто автору належать 2,99 друк. арк., у тому числі – 6 статей у наукових спеціалізованих виданнях, 7 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації 220 сторінок, у тому числі на 70 сторінках розміщено 46 таблиць, 21 рисунок, 5 додатків і список використаної літератури зі 191 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

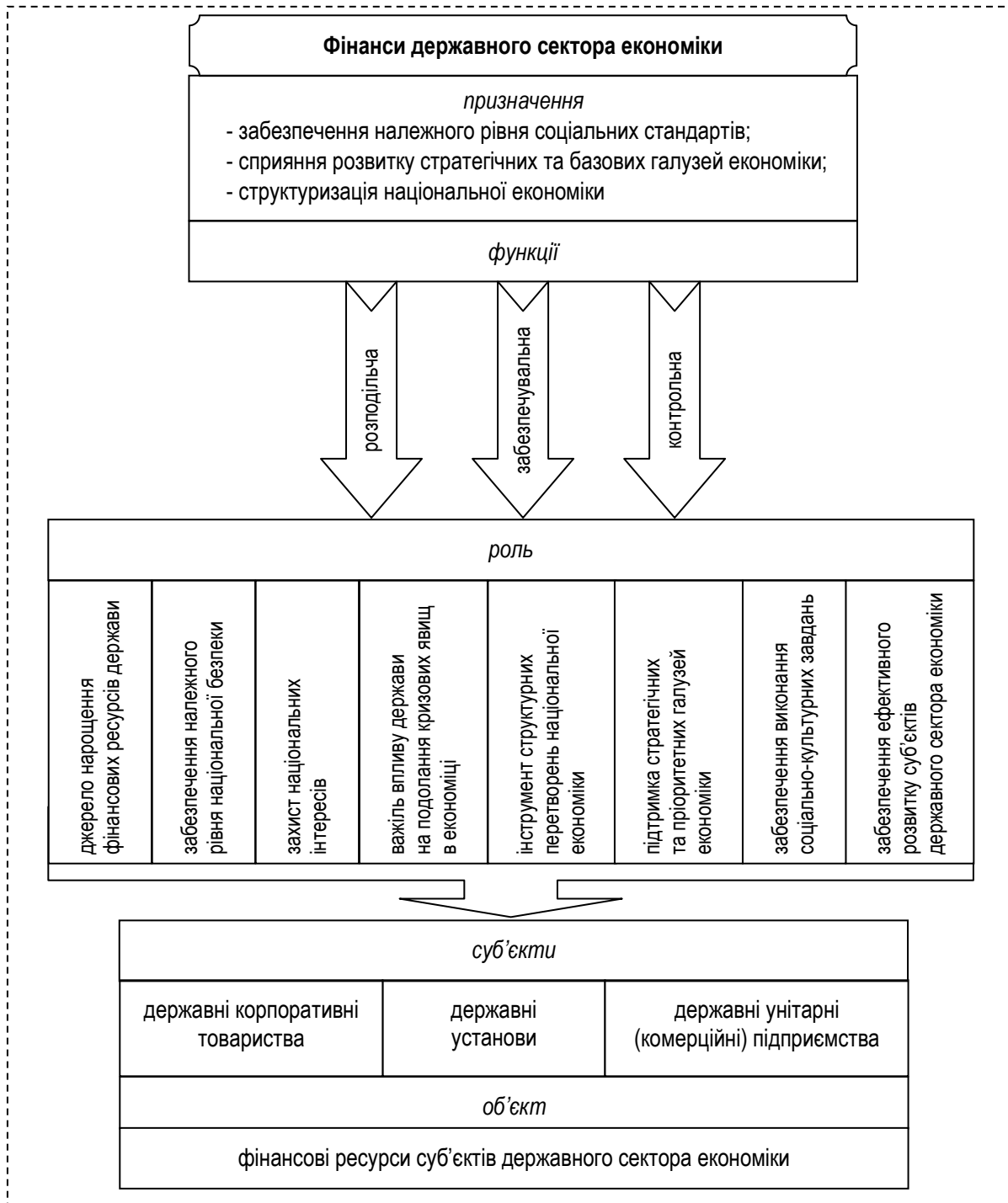
У першому розділі дисертації «Теоретичні основи функціонування фінансів державного сектора як складової фінансової системи України» досліджено місце та роль фінансів державного сектора економіки в системі державних фінансів України, визначено їх сутність, особливості функціонування та розвитку, а також розглянуто інституціональне забезпечення функціонування даної ланки фінансової системи.

Систематизація наукових підходів до формування сфер та ланок фінансової системи України в цілому та державних фінансів зокрема дозволила виділити два основні підходи до визначення місця фінансів державного сектора економіки. Так, російські науковці, в основному, виділяють фінанси державного сектора економіки в складі фінансів суб'єктів господарювання, а переважна більшість українських економістів – як окрему ланку державних фінансів. В роботі обґрунтовується, що фінанси державного сектора економіки є невід'ємною частиною державних фінансів виходячи з їх основного призначення, яке полягає в обслуговуванні сфери державних фінансів з метою сприяння зміцненню фінансової безпеки України та забезпеченню соціальних стандартів, подальшому розвитку стратегічних та базових галузей економіки, структуризації національної економіки в цілому та ролі даної ланки, а саме: сприяння підтримки національної безпеки на належному рівні; наповнення доходної частини державного бюджету; забезпечення соціальних потреб та гарантій; захист національних інтересів від експансії іноземного капіталу.

Недооцінка фінансів державного сектора економіки, в першу чергу, пов'язана з відсутністю підходу до їх визначення, конкретизації структури і розміру, що пояснюється як складністю самого явища, так і невизначеністю сучасного стану фінансів державного сектора в економіці України. У ході дослідження обґрунтовано, що фінанси державного сектора економіки як економічна категорія – це система економічних відносин з приводу формування, розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів суб'єктів державного сектора економіки для забезпечення їх ефективного розвитку, задоволення соціально-економічних потреб суспільства та дотримання належного рівня національної безпеки. Функціональне призначення даної ланки фінансової системи розкривається в розподільчій, перерозподільній, забезпечувальній та контрольній функціях як на макро-, так і на мікрорівні. Розглядаючи систему фінансових відносин суб'єктів державного сектора економіки, зазначено, що вона включає ті ж самі фінансові відносини, що і фінанси будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки характер і напрямки господарської і фінансової діяльності не залежать від форми власності. Сфери фінансових відносин державних підприємств мають два рівні: внутрішні та зовнішні фінансові відносини. Дослідження джерел формування фінансових ресурсів суб'єктів державного сектора економіки показало, що основними джерелами є власні та залучені кошти. Специфічною рисою формування власних фінансових ресурсів суб'єктів державного сектора економіки є те, що в основному вони фінансуються за рахунок державних коштів.

У дисертаційній роботі обґрунтовано, що окрім спільних рис з фінансами суб'єктів господарювання недержавної форми власності, фінанси державного сектора економіки мають ряд особливостей, які пов'язані зі специфікою їх створення, функціональним призначенням та роллю у суспільному виробництві, інституціональним забезпеченням, формуванням та напрямками використання фінансових ресурсів. На рис 1. в структурно-логічній схемі узагальнено особливості функціонування системи фінансів державного сектора економіки.

Рис. 1. Структурно-логічна схема функціонування системи фінансів державного сектора економіки

З метою здійснення адекватної оцінки кількісних та якісних показників стану та розвитку фінансів державного сектора економіки України та рівня їх участі у формуванні фінансових ресурсів країни досліджено інституціональне забезпечення фінансів державного сектора економіки та виявлено відсутність чіткої класифікації суб'єктів державного сектора економіки. В роботі систематизовано види суб'єктів державного сектора економіки за наступними ознаками: формою власності, видом діяльності, юридичною самостійністю, ступенем автономії, організаційно-правовою формою, правовим режимом по відношенню до державного майна, положенням на ринку, методом фінансування, способом утворення. На думку автора, державний сектор економіки, з інституційної точки зору, може бути представлено як сукупність державного унітарного та державного корпоративного секторів. Державний унітарний сектор – це сукупність підприємств, установ та організацій, статутний капітал яких повністю належить державі, а їх діяльність регламентується державними органами, що створили дані суб'єкти.

У свою чергу, державний корпоративний сектор слід розглядати як сукупність підприємств, створених за участю держави шляхом об'єднання державного, колективного та приватного майна, в яких державі на основі державних корпоративних прав належить вирішальний вплив щодо прийняття стратегічних рішень, розподілу доходів та ризиків підприємства.

Такий підхід дозволить більш об'єктивно визначити ступінь участі державного сектора у формуванні фінансових ресурсів держави на сучасному етапі, дослідити його соціальну значущість та внесок державних структур у збереження виробничого потенціалу країни в розрізі державних підприємств, установ, організацій та державних корпоративних структур.

Наведені теоретичні засади особливостей механізму функціонування та розвитку фінансів державного сектора економіки є підґрунтям для побудови дієвої системи оцінки рівня їх ефективності.

У другому розділі дисертації «Удосконалення науково-методичних підходів до оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки України» оцінено рівень участі фінансів державного сектора економіки у формуванні фінансових ресурсів країни, удосконалено методичний підхід до оцінки кількісних показників розвитку даного сегмента та побудовано систему показників оцінки ефективності функціонування державного сектора економіки.

У результаті оцінки стану розвитку фінансів державного сектора економіки було встановлено, що при реалізації в Україні трансформаційних процесів відбулося значне зменшення масштабів державного сектора економіки. Так, частка суб'єктів господарювання суб'єктів господарювання державного сектора в загальній їх кількості складає в 2007 р. лише 2,04 %. На основі вивчення динаміки основних результативних показників функціонування фінансів державного сектора економіки та дослідження взаємозв'язку державних фінансів та фінансів державного сектора встановлено, що державний сектор економіки України відіграє значну роль у формуванні фінансових ресурсів держави. Так, протягом 2005-2007 рр. обсяг надходжень до державного бюджету в результаті

діяльності державного сектора економіки знаходиться у межах 26,4–38,3 % від суми загальних надходжень. За рахунок надходжень від приватизації державного майна, сума яких протягом аналізованого періоду складала 5146,46 млн. грн., було профінансовано 23,9 % боргових зобов'язань України.

На основі аналізу відносних масштабів державного сектора економіки визначено, що у вітчизняній економіці намітилася тенденція до зменшення обсягів державного сектора, підтвердженням чого є зниження інтегрального показника у 2007 р. до рівня 10,3 %. При цьому зменшення інтегрального показника в цілому зумовлене зниженням кількісних параметрів діяльності суб'єктів господарювання за такими видами економічної діяльності, як: промисловість, будівництво, оптова та роздрібна торгівля, транспорт і зв'язок, фінансова діяльність, операції з нерухомістю, державне управління, освіта.

Було визначено, що подальший розвиток державного сектора економіки України має базуватися на основі принципу концентрації та принципу ефективного інвестування ресурсів. З урахуванням зазначених принципів запропоновано здійснювати класифікацію видів економічної діяльності за рівнем наявності суб'єктів державного сектора економіки, а саме: економічна діяльність з високою часткою державного сектора, що складає більше 30 %, з помірною часткою – від 10 до 30 % та низькою часткою – менше 10 %, що дозволило до першої групи віднести державне управління; до складу другої групи ввійшли промисловість, операції з нерухомістю, охорона здоров'я, транспорт і зв'язок; найменше державний сектор представлений у сільському господарстві, готельному господарстві, будівництві, оптовій та роздрібній торгівлі, фінансовій діяльності, освіті, колективних та особистих послугах.

Автором розроблено методичний підхід до оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки, який передбачає визначення комплексного показника ефективності функціонування державного сектора (E_{dc}) як середньозваженої величини з інтегральних показників соціально-економічної ефективності бюджетних установ, бюджетної ефективності та фінансової ефективності:

$$E_{dc} = r_1 \cdot E_{ce} + r_2 \cdot E_b + r_3 \cdot E_f, \quad (1)$$

де r_1, r_2, r_3 – рівні значущості відповідних видів ефективності для формування комплексного показника;

E_{ce} – інтегральний показник соціально-економічної ефективності бюджетних установ, який характеризує ефективність здійснення соціальних заходів бюджетними установами за рахунок державних фінансових ресурсів. Даний показник враховує рівень економії бюджетних коштів, економічної ефективності бюджетних установ, соціальної ефективності витрачання бюджетних коштів, спрямованих на задоволення соціальних стандартів;

E_b – інтегральний показник бюджетної ефективності, направлений на узгодження завдань, пов'язаних з підтримкою і розвитком державного сектора економіки та забезпеченням збалансованості державного

бюджету. Його розрахунок оснований на співвідношенні між обсягами чистих надходжень до державного бюджету в результаті діяльності суб'єктів державного сектора економіки та видатками з державного бюджету на їх утримання;

E_{ϕ} – інтегральний показник фінансової ефективності, на основі якого оцінюється фінансова спроможність суб'єктів державного сектора економіки. Рівень фінансової ефективності розраховується на основі узагальнення рентабельності діяльності, ефективності використання оборотних активів, рентабельності основних засобів.

У відповідності з функціональним призначенням фінансів державного сектора економіки, на основі застосування правила Фішберна, було встановлено рівень значущості кожного з виділених параметрів ефективності, що формують комплексний показник.

Систему показників ефективності фінансів державного сектора в порядку зменшення їх значущості запропоновано ранжувати таким чином: соціально-економічна ефективність бюджетних установ, бюджетна, фінансова ефективність.

Пріоритетність соціально-економічної ефективності бюджетних установ обумовлена функціональним призначенням фінансів державного сектора, що полягає в забезпеченні належного рівня соціальних стандартів, тому рівень її значущості становить 0,5. Враховуючи, що фінанси державного сектора економіки є джерелом нарощення фінансових ресурсів країни, то показнику бюджетної ефективності, який характеризує рівень фінансового навантаження суб'єктів державного сектора економіки на державний бюджет, відповідає рангове значення 0,3. Відповідно показнику фінансової ефективності, який визначає прибутковість діяльності суб'єктів господарювання державного сектора економіки, встановлено рівень значущості 0,2.

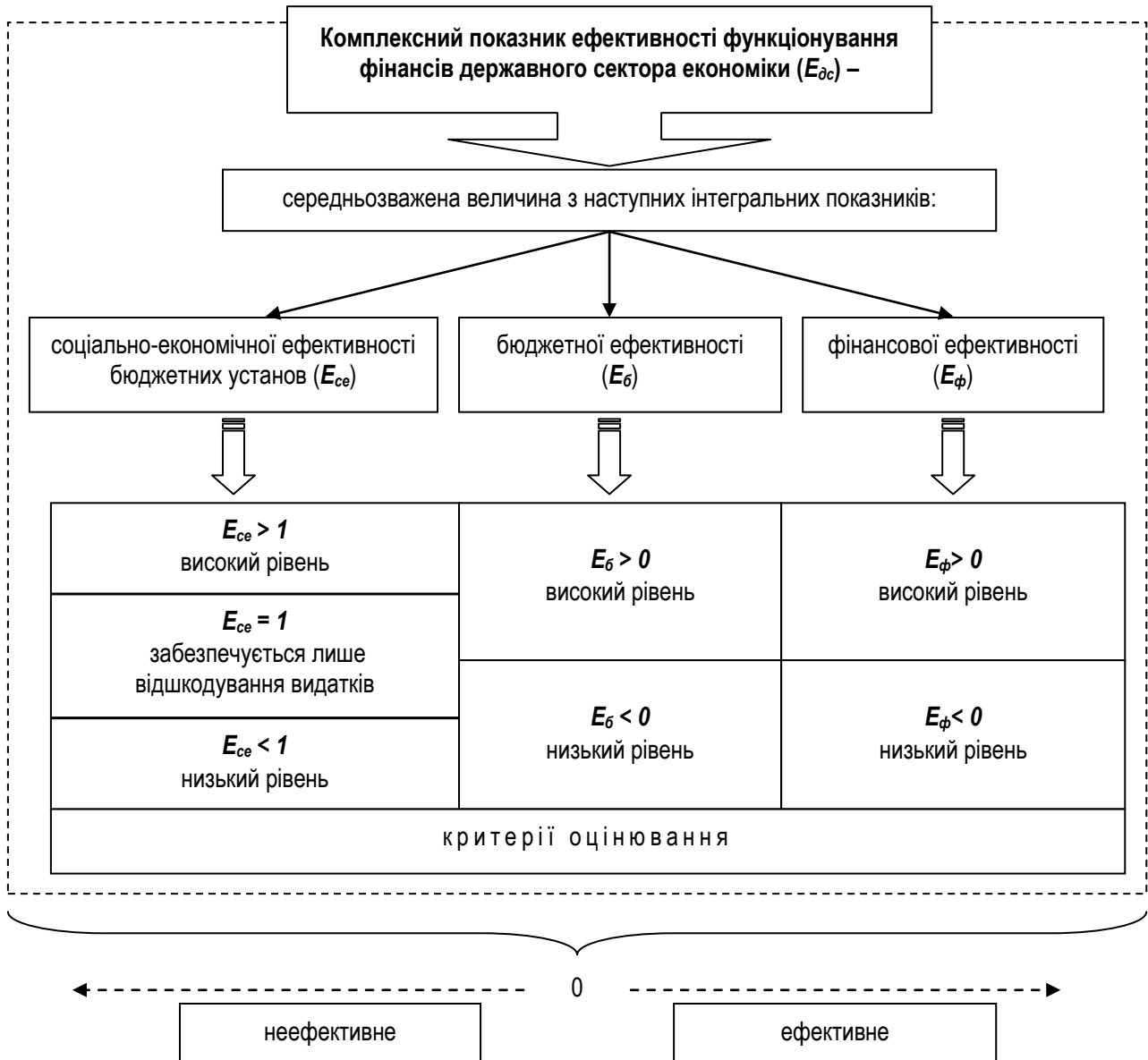
Визначення рівня ефективності функціонування фінансів державного сектора та його доцільність у складі національної економіки запропоновано здійснювати на основі розробленої моделі (рис. 2).

У табл. 1 подано результати оцінки рівня ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки України за період 2005-2007 рр.

Таблиця 1

Оцінка комплексного показника ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки, %

Показник	Роки			Нормативне значення
	2005	2006	2007	
Інтегральний показник соціально-економічної ефективності бюджетних установ	86,77	89,84	91,31	>100
Інтегральний показник бюджетної ефективності	-63,54	-49,79	-61,16	>0
Інтегральний показник фінансової ефективності	0,77	3,66	4,11	>0
Комплексний показник ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки	24,48	30,72	28,13	>0

Рис. 2. Модель оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки

Аналіз отриманих даних дозволив зробити висновок, що загальна ефективність функціонування фінансів державного сектора економіки знаходиться на низькому рівні, що є наслідком невідповідності фактичних значень інтегральних показників, які формують результативний параметр, встановленим нормативам.

Отже, розрахунок комплексного показника в цілому та в розрізі складових елементів показав, що суб'єктами державного сектора економіки України не в достатній мірі виконуються покладені на нього соціально-економічні функції, що потребує визначення взаємозалежності рівня ефективності даного сегмента економіки та кількісних пропорцій його функціонування.

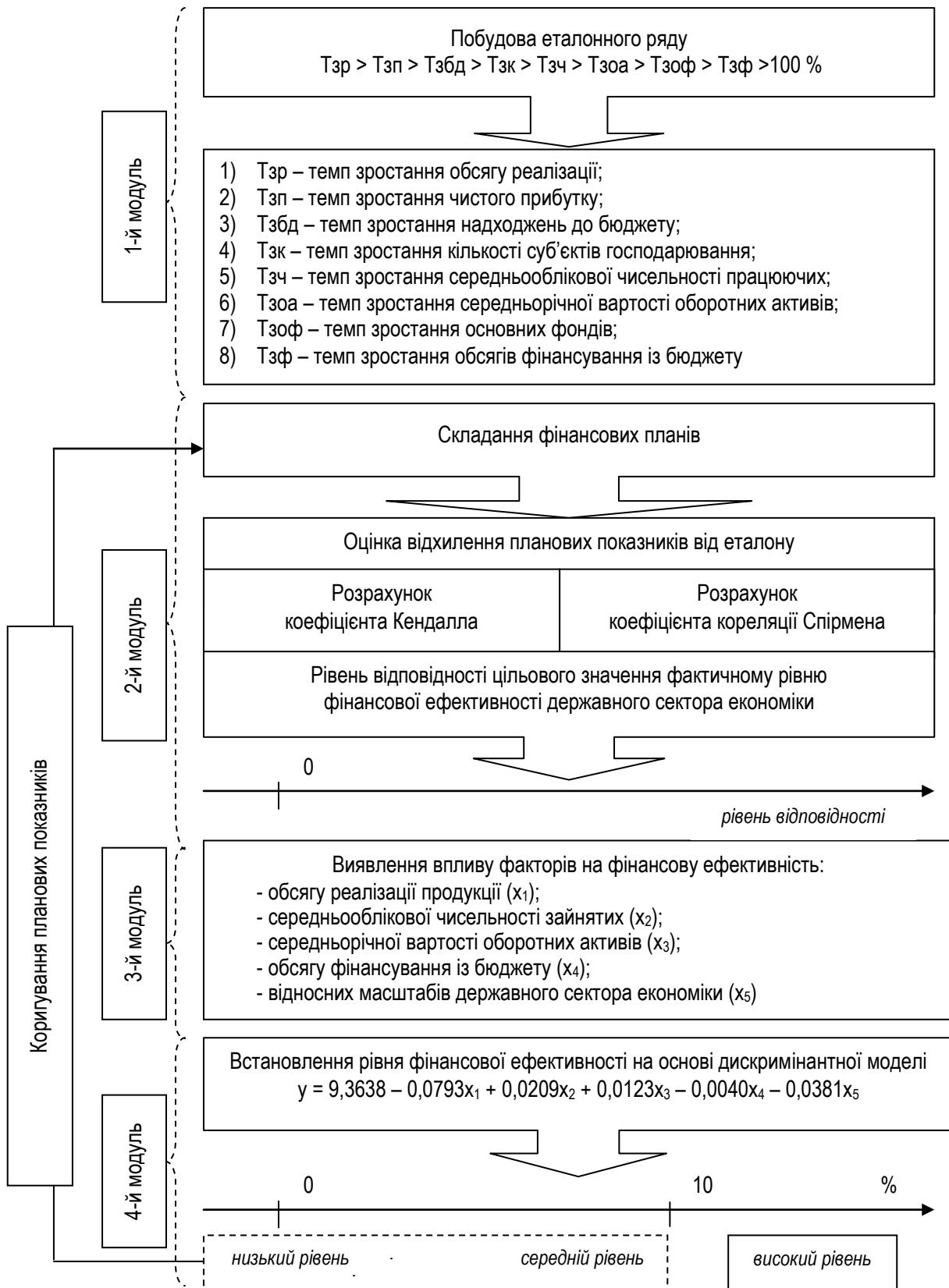
У третьому розділі дисертації «Науково-методичне обґрунтування підвищення ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки України» оцінено вплив масштабів державного сектора на його ефективність у розрізі окремих видів економічної діяльності, удосконалено методичні підходи до оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки та обґрунтовано доцільність впровадження розробленої схеми цільового планування фінансів державного сектора економіки і визначення рівня фінансової ефективності їх функціонування.

Результати дослідження свідчать, що низький рівень ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки є наслідком його необґрунтованих масштабів. Проведений статистичний аналіз взаємозалежності масштабів та ефективності функціонування суб'єктів державного сектора економіки в розрізі видів економічної діяльності надав можливість поділити їх за характером взаємозв'язку. Так, сільське господарство, будівництво, готелі і ресторани, транспорт і зв'язок, охорона здоров'я та соціальна допомога характеризуються відсутністю зв'язку між фінансовою ефективністю державного сектора та кількісним показником. Відповідно до проведених розрахунків до групи зі слабким взаємозв'язком між масштабами державного сектора та його фінансовою ефективністю слід віднести наступні види економічної діяльності, а саме: промисловість, торгівля та фінансова діяльність. Помірний вплив масштабів на ефективність функціонування державного сектора спостерігається в державному управлінні, освіті та наданні колективних, громадських та особистих послуг, а сильний взаємозв'язок відмічається лише в операціях з нерухомістю.

На основі отриманих результатів проведено кореляційно-регресійне моделювання залежності фінансової ефективності державного сектора економіки від його відносних масштабів у розрізі виділених груп видів економічної діяльності, для яких виявлена її наявність і в цілому по економіці. Отже, для підвищення рівня фінансової ефективності державного сектора економіки доцільним є нарощення присутності державного сектора економіки у складі суб'єктів господарювання за всіма видами діяльності, крім групи з відсутнім взаємозв'язком, до якої можна віднести: сільське господарство, мисливство та лісове господарство, рибне господарство, будівництво, готельно-ресторанний бізнес, транспорт і зв'язок, охорону здоров'я та соціальну допомогу. Дані розрахунки підтверджують необхідність наявності державного сектора у вітчизняній економіці, оскільки за його відсутності функціонування економіки в цілому буде фінансово неефективним.

Узагальнюючим результатом дослідження є розробка структурно-логічної схеми цільового планування фінансів державного сектора економіки (рис. 3).

Контроль за рівнем фінансової ефективності суб'єктів державного сектора економіки України запропоновано здійснювати за допомогою динамічного нормативу (нормативної системи показників динаміки).

Рис. 3. Структурно-логічна схема цільового планування фінансів державного сектора економіки та визначення рівня фінансової ефективності їх функціонування

Даний норматив включає темпи зростання: обсягу реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), чистого прибутку, надходжень до бюджету, кількості суб'єктів господарювання, середньооблікової чисельності працюючих, середньорічної вартості оборотних активів та основних фондів, обсягів фінансування із бюджету. Перевірка рівня відповідності фактичних показників цільовим значенням показала, що протягом аналізованого періоду фактична ефективність державного сектора економіки в середньому становить лише 41,5 %, що нижче очікуваного рівня в 2,4 рази. Доведено, що одним із напрямків підвищення ефективності управління фінансами державного сектора економіки є впровадження дієвої системи фінансового планування, спрямованої на встановлення обґрунтованих цільових показників формування фінансів державного сектора економіки та його ділової активності відповідно до існуючих економічних умов.

З метою удосконалення процесу фінансового планування та підвищення ефективності управління фінансами державного сектора було рекомендовано здійснювати оцінку попередніх варіантів фінансових планів державних підприємств за допомогою розробленої кореляційно-регресійної моделі залежності фінансової ефективності від визначених факторів її формування (темтів зростання: обсягу реалізації продукції, середньооблікової чисельності зайнятих, середньорічної вартості оборотних активів, обсягів фінансування із бюджету та інтегрального показника відносних масштабів).

Таким чином, комплексна реалізація схеми цільового планування фінансів державного сектора економіки дозволить забезпечити досягнення заданих параметрів соціально-економічного розвитку України, своєчасно виявити недоліки в розроблених фінансових планах суб'єктів державного сектора та можливі резерви для підвищення ефективності функціонування даної ланки фінансової системи.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що виявляється в розробці та науковому обґрунтуванні теоретико-методичних підходів та практичних рекомендацій, направлених на підвищення рівня ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки.

За результатами проведеного дослідження зроблені наступні висновки та пропозиції науково-теоретичного і прикладного характеру:

1. У роботі розроблено концептуальні основи функціонування фінансів державного сектора економіки, а саме: надано їх визначення, окреслено основні функції, досліджено джерела формування фінансових ресурсів та сфери фінансових відносин. Доведено, що державний сектор економіки слід розглядати як сукупність державного унітарного та державного корпоративного секторів. Це дозволяє більш об'єктивно визначити внесок державних структур у збереження економічного потенціалу країни в розрізі державних підприємств, установ, організацій та державних корпоративних структур.

2. Досліджено динаміку основних результативних показників функціонування фінансів державного сектора економіки та визначено взаємозв'язок останніх з державними фінансами, що надало можливість окреслити масштаби участі фінансів державного сектора економіки у формуванні та використанні фінансових ресурсів держави. У ході дослідження виявлено відсутність системи оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки, спрямованої на підвищення ефективності його управління та оптимізацію його масштабів і структури. Обґрунтовано необхідність розробки та впровадження дієвого підходу до оцінки кількісних і якісних параметрів функціонування фінансів державного сектора економіки.

3. На основі узагальнення теоретичних підходів до оцінки кількісних показників розвитку державного сектора запропоновано використовувати інтегральний показник відносних масштабів державного сектора економіки, що дозволить визначити межі державного сектора економіки та здійснити галузевий розподіл видів економічної діяльності з метою подальшого їх групування за критеріями ефективності.

4. З метою вирішення задачі побудови системи оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки пропонується методика, заснована на розрахунку комплексного показника ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки, що складається з інтегральних показників соціально-економічної ефективності бюджетних установ, бюджетної ефективності та фінансової ефективності, впровадження якої дозволить підвищити ефективність управління функціонування фінансів державного сектора економіки та оптимізувати його масштаби і структуру. Впровадження даного підходу дозволить підвищити ефективність управління функціонуванням фінансів державного сектора економіки та оптимізувати їх масштаби і структуру.

5. Результати проведеного статистичного аналізу взаємозв'язку відносних масштабів державного сектора і ефективності його функціонування в цілому та в розрізі окремих видів економічної діяльності дозволили розробити рекомендації щодо підвищення рівня фінансової ефективності даного сегмента за рахунок нарощення обсягів державного сектора економіки за наступними видами діяльності: промисловість, торгівля, фінансова діяльність, державне управління, освіта, колективні, громадські та особисті послуги, операції з нерухомістю.

6. У роботі обґрунтовано склад динамічного нормативу фінансової ефективності державного сектора економіки, який дозволяє здійснювати контроль за її рівнем на основі співставлення фактичних результатів діяльності з розробленою системою нормативних показників темпів зростання обсягу реалізації; чистого прибутку; бюджетних доходів; кількості суб'єктів господарювання; середньооблікової чисельності працюючих; середньорічної вартості оборотних активів та основних фондів; обсягів фінансування за рахунок бюджету.

7. З метою удосконалення процесу фінансового планування та підвищення ефективності управління фінансами державного сектора було запропоновано здійснювати оцінку попередніх варіантів фінансових планів державних підпри-

емств за допомогою розробленої кореляційно-регресійної моделі залежності фінансової ефективності від визначених факторів її формування, що дозволить своєчасно усунути недоліки у розроблених фінансових планах суб'єктів державного сектора та виявити можливі резерви для підвищення ефективності функціонування даної ланки фінансової системи.

8. Комплексний підхід до підвищення рівня ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки реалізується через впровадження запропонованої в роботі системи цільового планування фінансів державного сектора економіки та визначення рівня фінансової ефективності їх функціонування, яка направлена на забезпечення досягнення заданих параметрів соціально-економічного розвитку України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Дейнека О. В. Стан та перспективи розвитку державного сектору економіки України / О. В. Дейнека // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Випуск 234 : В 4 т. – Т. 2. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 527–534 (0,4 друк. арк.).
2. Дейнека О. В. Система показників ефективності функціонування суб'єктів державного сектора економіки / О. В. Дейнека // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Вип. 25. – С. 268–274 (0,4 друк. арк.).
3. Дехтяр Н. А. Основи функціонування фінансів державного сектора як складової фінансової системи України / Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека // Вісник УАБС, 2009. – 1(26). – С. 24–29. (0,5 друк. арк., особисто автору належить 0,4 друк. арк.). *Особистий внесок: дослідження сутності та особливостей функціонування фінансів державного сектора економіки України.*
4. Дейнека О. В. Взаємозв'язок масштабів та ефективності функціонування державного сектора економіки / О. В. Дейнека // Актуальні проблеми економіки, 2009. – № 9 (99). – С. 58–64 (0,4 друк. арк.).
5. Дейнека О. В. Методичні підходи щодо оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки / О. В. Дейнека // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Вип. 26. – С. 221–229 (0,4 друк. арк.).
6. Боярко И. Н. Целевое планирование финансов государственного сектора экономики / И. Н. Боярко, О. В. Дейнека // Научный информационный журнал «БизнесИнформ», 2009. – № 10. – С. 124–128 (0,33 друк. арк., особисто автору належить 0,23 друк. арк.). *Особистий внесок: розробка схеми цільового планування фінансів державного сектора економіки та визначення рівня їх фінансової ефективності.*

Публікації у матеріалах наукових конференцій

7. Дейнека О. В. Місце і роль фінансової безпеки в системі забезпечення національної безпеки / О. В. Дейнека // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції (22–23 листопада 2007 р.) : у 2-х т. – Т. 2. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – С. 49–50 (0,1 друк. арк.).
8. Дейнека О. В. Роль та місце фінансів державного сектора економіки у фінансовій системі України / О. В. Дейнека // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (30–31 жовтня 2008 р.) : у 2-х т. / Державний вищий навчальний заклад «УАБС НБУ». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – Т. 1. – С. 55–56 (0,1 друк. арк.).
9. Боярко І. М. Моделювання впливу відносних масштабів державного сектора на його ефективність / І. М. Боярко, О. В. Дейнека // «Найновіші наукові досягнення – 2009» : матеріали 5-ї Міжнародної науково-практичної конференції. – Том 2. Економіка. – Софія «Бял ГРАД-БГ» ООД. – С. 68–71 (0,2 друк. арк., особисто автору належить 0,1 друк. арк.). *Особистий внесок: побудова моделі взаємозалежності кількісних і якісних параметрів функціонування державного сектора економіки.*
10. Дейнека О. В. Склад державного сектора економіки за секторами / О. В. Дейнека // Актуальні проблеми і прогресивні напрямки управління економічним розвитком вітчизняних підприємств : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (21–22 травня 2009 р.) у 2 т. – Том 1. – Кривий Ріг : КЕІ КНЕУ, 2009. – С. 163–165 (0,1 друк. арк.).
11. Дейнека О. В. Сутність державного сектора економіки / О. В. Дейнека // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (21–22 травня 2009 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Т. 1. – С. 21–23 (0,13 друк. арк.).
12. Дейнека О. В. Сутність та значення фінансів державного сектора економіки / О. В. Дейнека // Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку України : матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції 15 квітня 2009 р. – Т. 1. – Сімферополь : ЦРОНІ, 2009. – С. 54–55. – [в VII томах] (0,13 друк. арк.).
13. Дейнека О. В. Оцінка масштабів фінансів державного сектора економіки України / О. В. Дейнека // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (12–13 листопада 2009 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – Т. 1. – С. 129–131 (0,1 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Дейнека О.В. Ефективність функціонування фінансів державного сектора економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», Суми, 2009.

У дисертації досліджено теоретичні та практичні засади оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки. Обґрунтовано місце фінансів державного сектора економіки в системі державних фінансів України, розглянуто сутність, роль та призначення даної ланки та окреслено її інституціональне забезпечення.

У роботі визначено напрямки вдосконалення системи оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки України, зокрема, обґрунтовано необхідність застосування розробленої моделі оцінки ефективності функціонування фінансів державного сектора економіки; виявлено взаємозв'язок масштабів та ефективності функціонування суб'єктів державного сектора економіки з метою підвищення рівня ефективності даного сегмента; запропоновано здійснювати контроль за рівнем ефективності за допомогою динамічного нормативу та розроблено структурно-логічну схему цільового планування фінансів державного сектора економіки, реалізація якої дозволить виявити можливі резерви для підвищення рівня ефективності функціонування даної ланки фінансової системи.

Ключові слова: фінанси державного сектора економіки, державні фінанси, державний сектор економіки, ефективність функціонування фінансів державного сектора економіки.

АННОТАЦИЯ

Дейнека О.В. Эффективность функционирования финансов государственного сектора экономики Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Государственное высшее учебное заведение «Украинская академия банковского дела Национального банка Украины», Сумы, 2009.

В диссертации исследовано теоретические и практические принципы оценки эффективности функционирования финансов государственного сектора экономики. Обосновано место финансов государственного сектора экономики в системе государственных финансов Украины, рассмотрены сущность, роль, назначение данного звена и очерчено его институциональное обеспечение.

Под финансами государственного сектора экономики предложено понимать систему экономических отношений по поводу формирования, распределения и перераспределения финансовых ресурсов субъектов государственного

сектора экономики с целью обеспечения их эффективного развития, соблюдения надлежащего уровня национальной безопасности и удовлетворения социально-экономических потребностей общества.

В процессе исследования выделены функции и специфические черты функционирования финансов государственного сектора экономики Украины. Рассмотрена классификация субъектов данного сегмента и определены пути ее усовершенствования на основе представления государственного сектора как совокупности государственного унитарного и государственного корпоративного секторов.

В работе определены направления совершенствования системы оценки эффективности функционирования финансов государственного сектора экономики Украины, в частности, обоснована необходимость применения разработанного комплексного показателя и его составных элементов. Комплексный показатель эффективности функционирования финансов государственного сектора экономики предложено определять как средневзвешенную величину из интегральных показателей социально-экономической эффективности бюджетных организаций, бюджетной и финансовой эффективности.

С целью повышения уровня эффективности данного сегмента была выявлена взаимосвязь масштабов и эффективности функционирования субъектов государственного сектора экономики, которая позволила определить, что целесообразно увеличить масштабы государственного сектора по всем видам деятельности, кроме группы с отсутствующей взаимосвязью, к которой относится: сельское хозяйство, охота и лесное хозяйство, рыбное хозяйство; строительство; гостинично-ресторанный бизнес; транспорт и связь; здравоохранение и социальная помощь. Проведенные расчеты также подтверждают необходимость наличия государственного сектора в отечественной экономике, поскольку при его отсутствии функционирование экономики Украины будет финансово неэффективным.

Предложено осуществлять контроль за уровнем эффективности функционирования финансов государственного сектора экономики с помощью динамического норматива, который включает: темп роста объема реализации продукции, работ, услуг; чистой прибыли; бюджетных доходов; количества субъектов хозяйствования; среднесписочной численности работающих; среднегодовой стоимости оборотных активов и основных фондов; объемов финансирования за счет бюджета.

Разработана структурно-логическая схема целевого планирования финансов государственного сектора экономики, реализация которой позволит обеспечить достижение заданных параметров социально-экономического развития Украины, а также своевременно обнаружить недостатки в разработанных финансовых планах субъектов государственного сектора и возможные резервы для повышения эффективности функционирования данного звена финансовой системы.

Ключевые слова: финансы государственного сектора экономики, государственные финансы, государственный сектор экономики, эффективность функционирования финансов государственного сектора экономики.

SUMMARY

Deyneka O.V. Efficiency of functioning of finances of state sector of economy of Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for a candidate degree in economy speciality 08.00.08 – Money, finance and credit. – State Higher Educational establishment, Ukrainian academy of Banking of the National bank of Ukraine, Sumy, 2009.

The dissertation focuses on the theoretical and practical principles which determine the estimation of efficiency of functioning of state sector finances in economy. The investigation dwells upon the place of state sector finance of economy in the system of state finance of Ukraine. The author considered the essence, role and setting of this link and also outlined it's institutional providing.

In the work determined the directions of perfection of system of estimation of efficiency of functioning of state sector finance of Ukraine economy, in particular, grounded the necessity of using of the developed model of estimation of efficiency of functioning of state sector finance of economy. The author found out intercommunication scales and efficiency of functioning of subjects of state sector of economy with the purpose of efficiency of this segment level increasing. In the dissertation suggested to control the level of efficiency on the base of structurally logical chart of a special purpose planning of state sector finance of economy, realization of which will allow to find out possible backlogs for the increase of level of efficiency of functioning of this element of the financial system.

Key words: state sector finance of economy, state finance, the efficiency of functioning of state sector finance of economy.

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук, доцент
Дехтяр Надія Анатоліївна

Підписано до друку 18.02.2010
Формат 60x90/16. Обл.-вид. арк. 0,9
Гарнітура Times. Тираж 100 пр.

Державний вищий навчальний заклад
“Українська академія банківської справи
Національного банку України”
Адреса: 40030, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 3160

